

A MAGYAR KOALÍCIÓ PÁRTJÁNAK KORMÁNYZATI SZEREPVÁLLALÁSA

Csáky Pál

Hölgyeim és uraim! Elnök úr! Nagykövet úr!

Engedjék meg, hogy először is köszönetet mondjak azért, hogy ez a konferencia létrejött, hogy itt és most felszólalhatok, és néhány gondolatot megoszthatok önökkel!

Azt hiszem, valóban helyes, hogy éppen itt, a Magyar Tudományos Akadémián folytatunk eszmecserét. Úgy gondolom, mindannyiunknak szükségünk van arra, hogy meghallgassuk egymás véleményét, és tanuljunk ebből. Köszönetet mondanék Elnök úrnak azokért a kedves szavakért, amelyekkel engem illetett. Én nagy tisztelője vagyok mind a Magyar Tudományos Akadémia tevékenységének, mind az Elnök úr munkásságának. Nagyon örülök, hogy Kosáry Domokos akadémikus úr is jelen van ezen a találkozón, s nagy tisztelettel köszöntöm őt is. Úgy gondolom, hogy egy ilyen alkalommal valóban méltó módon, méltó körülmények között válthattunk szót azokról a kérdésekről, amelyek összekötnek bennünket, és amelyek egyformán fontosak számunkra.

Engedjék meg, hogy a Szlovák Köztársaság nagykövetét, Štefan Markuš urat, a Szlovák Tudományos Akadémia volt titkárát egy mondat erejéig anyanyelvén is köszöntsem. (...)

Hadd szóljak előljáróban arról is, hogy ma délelőtt a budapesti szlovák közösséget is meglátogattam. Felkerestem a budapesti szlovák gimnáziumot, és amikor azon gondolkodtam, hogy mi lenne az az ajándék, amit én adhatnék nekik, akkor kollégáimmal együtt két dolog mellett döntöttünk. Elsőként egy negyven könyvből álló csomagotadtunk át. Szlovák nyelvű könyveket, amelyek azért fontosak különösen, mert közülük körülbelül harmincat szlovák szerzők írtak, de szlovákiai magyar kiadó adott ki. Ezt azért szeretném itt hangsúlyozni, mert mindjárt arról fogok beszélni,

mennyire fontos a dialógus: mennyire fontos a bennünk levő görcsök, előítéletek feloldása. Ehhez azonban egymás véleményét is szükséges meg tudni. Sajnos, Szlovákiában akadnak olyan kiadók is, amelyek bizonyos közérdekű témák iránt nem nagyon fogékonyak, így a magyar kiadóknak kell olyan jószolgálati szerepet is ellátniuk, hogy a szlovák szerzők kiadványait a szlovák olvasókhöz eljuttassák.

A másik dolog, ami külön öröm számomra, hogy a budapesti szlovák gimnáziumban Lőcsei Pál mester *Pásztor*ának egy másolatát tudtam átadni az igazgatóknak. Ez a mestermű igazán összeköt bennünket, akik itt élünk ebben a régióban, és e régió tágabb értelemben vett kultúráját magunkénak valljuk.

Minden dilemma és kétely ellenére azonban szeretném elmondani: mégiscsak mozog a Föld Kelet-Közép-Európában is. Nem hiszem, hogy sokan lennének ebben a teremben, akik öt-hat évvel ezelőtt arra gondoltak volna, hogy a szlovákiai magyarok vagy az erdélyi magyarok kormányzati helyzetbe is kerülhetnek. Valóban, ez a kettős kötődés, ez az állandó odafigyelés mind a többségi, mind a kisebbségi társadalomra – és természetesen elsősorban a saját közösségeink érdekeire, ezen érdekek képviselésére s megvalósítására – egy olyan állandó készenléti helyzetbe hoz bennünket, amelyben néha nagyon mérlegelni kell minden mondat, minden szó súlyát.

Hölgyeim és uraim! Tudomásul véve, hogy egy, a maihoz hasonló felszólalásban nem lehet kitérni az egyébként vonzó téma minden részletére, két alaptézisről, illetve azok viszonyáról fogok ma itt beszélni.

Az első alaptézis: egynemzetiségű társadalmak nem léteznek Európában, de itt, Kelet-Közép-Európában sem. Nem létezik egyetlen olyan ország sem, amely etnikailag homogén lenne. Például a Szlovák Köztársaság lakosainak több mint 15%-a nem szlovák nemzetiségűnek vallja magát. Ezért az első és legfontosabb következtetés: mindenki, aki az adott társadalomban demokratának vallja magát, mindenki, aki arra a szerepre vágyik, hogy egy hasonló társadalomban bármilyen módon – mind szellemi, mind politikai értelemben – vezető szerepet játszasson, annak szembeülnie kell ezzel a kérdéssel. Meg kell határoznia, hogy milyen módon szeretné megoldani azokat a kérdéseket, amelyek ebből az alaphelyzetből fakadnak. A többségi nemzethez tartozó politikusok és a többségi nemzethez tartozó politikai pártok számára is megkerülhetetlen követelmény, hogy programot készítsenek e kérdések rendezésére az adott társadalmakon belül. Ezt azért

hangsúlyozom, mert Szlovákiában, sajnos, nagyon gyakran tapasztaljuk, hogy a vezető politikai pártok és politikusaik nem rendelkeznek hasonló programmal. Ezért előítéletektől terhelten ülnek tárgyalóasztalhoz, és így, sajnos, nem is várható el, hogy értelmes párbeszédet tudjunk folytatni, s értelmes megállapodásokat tudjunk kötni.

A másik fontos tézis: ezek a társadalmak, eme országok most valóban az Európai Unió kapujába érkeztek. Ezért én úgy gondolom, ha meg kell fogalmaznunk önmagunkat, ha meg kell fogalmaznunk saját mikrotársadalmunk lehetőségeit, ha meg kell fogalmaznunk az összmagyarság mozgásterét, akkor elsősorban talán arra a kérdésre kellene választ adnunk: vajon miként fog kinézni Európa, a mi közös Európánk száz, kétszáz, háromszáz év múlva? Milyen lesz majd ott a magyarság szerepe és helye, milyen lesz a szlovákságé, a szlovénségé, a románságé és a többieké? Csakis így tudjuk elhelyezni magunkat azokban a folyamatokban, amelyek kétségtelenül ránk várnak, s amelyeket sokan globalizációnak neveznek, és megpróbálnak szembeszegülni velük. Egyúttal megpróbálják kifogásolni őket, függetlenül attól, hogy mi a valós véleményük ezekről a folyamatokról. Pedig ezek a folyamatok meg fognak valósulni, és a kis népek számára így az alapvető kérdés az lesz, hogy ezekben az áramlatokban megtalálják-e önmagukat, szerves módon el tudják-e helyezni önmagukat, vagy pedig elbuknak e folyamatokban. Miért mondom ezt? A szlovákiai magyarság körülbelül félmillió ember. Sajnos, azt kell mondanom, hogy jelenlegi állapotában – az Európai Unió színvonalán – nem versenyképes közösség, hiszen számos olyan problémával küszködik, amelyet az elkövetkezendő tíz-tizenkét évben kellene megoldania ahhoz, hogy valóban fel tudja majd vállalni azt a helyzetet, amelynek az Európai Unió kihívásaival összhangban kell majd megfelelnie. Az elmúlt bő hároméves időszakban megpróbáltuk megteremteni ennek az alapjait, és én úgy gondolom: mérhető sikerrel. De kis híján négy év alatt nem lehet egy ilyen folyamatot teljességgel véghezvinni. Viszont számos olyan tényezőt tudnék most felsorolni, amelyek azt mutatják, hogy a szlovákiai magyar közösség az elmúlt időszakban megerősödött, megtalált egy számára elfogadható víziót.

Úgy gondolom, hogy a Magyar Koalíció Pártja kormányzati szerepvállalásának köszönhetően az a szó, hogy „magyar”, Szlovákiában ma pozitívabban cseng, mint három-négy évvel ezelőtt. A Magyar Koalíció Pártját a döntő többség stabilizáló tényezőnek tartja a szlovák politikai életben.

Örülünk, hogy úriembernek tartanak bennünket, és igyekszünk is így viselkedni. Az egyetlen kormánypárt vagyunk, amely 1998-hoz képest növelte népszerűségét. A szlovákiai magyarok száma a lakosságnak kb. 10%-a, a mi népszerűségünk ma kb. 12-13%. Tehát nyilvánvalóan szlovákok is támogatnak bennünket. Mégis azt mondom: nem lehet egy társadalom, egy félmillió közösség minden problémájára megoldást csakis a politikától, csak a politikai pártoktól várni. A szlovákiai magyar társadalom egyik legnagyobb gondja az, hogy a civil szférája elkényelmesedett, és nem eléggé fejlett, holott sokkal erőteljesebben kellene kiegészítenie a szlovákiai magyar politika mozgásterét és lehetőségeit. Ezen a területen – azaz az intézmények kialakítása terén – még számos feladat vár ránk.

A kormányba lépés számunkra óriási kihívást jelentett, és minőségileg más helyzetet teremtett. Azt hiszem, hogy ez a közösség, ez a párt a politikusi gárdájával együtt már egy más, jobb csapat, mint 1998-ban volt. Ez azért fontos, mert amikor az emberi jogokról, a kisebbségi jogokról beszélünk – amelyek az emberi jogok második generációjához tartoznak, és amelyeket a politikai tárgyalások során kell valamilyen módon tisztáznunk –, akkor oda fölkeszült és tárgyalóképes csapat szükségeltetik. Ez óriási kihívás abból a szempontból is, hogy nem csupán a közösségünk kérdéseire kell választ adnunk, hanem az egész régió, illetőleg az egész társadalom kérdéseire is. Egy konkrét példa: kisebbségi politikusként 1990 óta, az elmúlt tizenkét évben már három alkalommal ültem annál a tárgyalóasztalnál, ahol arról született döntés, hogy leváltjuk-e a miniszterelnököt vagy sem, illetve kormányt cseréljünk-e az országban vagy sem. Azt is látnunk kell, amikor egy kisebbség politikai szerepvállalásáról beszélünk, hogy mennyire fontos a politikai reprezentáció minősége. Ezért például a kisebbségi intézményrendszer megteremtése, a számunkra is példaként szolgáló magyarországi kisebbségi intézményrendszer felállítása nagyon pozitív dolog lenne, ám a mérleg másik serpenyőjébe bele kell tenni az ezzel kapcsolatban felelősségvállalást is. Mondom ezt annak okán, hogy Szlovákiában három alkalommal cseréltünk miniszterelnököt, és ezt három alkalommal nem lehetett volna megtenni a kisebbségi magyar politikusok támogatása nélkül.

Nyilvánvaló tehát, hogy a szlovákiai magyar politika nem csupán a saját közössége, hanem az ország érdekében – és meggyőződésem szerint az egész kelet-közép-európai stabilitás érdekében – olyan pozitív demokrati-

záló és stabilizáló szerepet játszott az elmúlt tizenkét évben Szlovákiában, amely méltán lehet ellenpontja azoknak az esetleges felvetéseknek vagy kételyeknek, amelyekről Glatz Ferenc elnök úr is a bevezetőben már beszélt. Azt gondolom, minden kisebbségi magyar közösségre vonatkoztatható, hogy békés eszközökkel próbáltak megteremteni egy olyan megoldást önmaguk számára, amely mind a régió egésze, mind a többségi nemzetek számára is elfogadható. Azt hiszem, hogy az az egyensúly, amelyre mi törekszünk és törekedtünk az elmúlt tíz-tizenkét évben – olyan hozadék és olyan szellemi-politikai tőke, amelyre a jövőben is építeni lehet. Nagyon örülök annak, hogy jelenleg a szlovákiai választók egy része is honorálja ezt azzal, hogy támogatja ezt a pártot és ezt a politikát.

Természetesen nem csupán politikai és nem csupán személyi garanciák szükségeltetnek ahhoz, hogy értelmes megoldást találjunk. Intézményi és törvényi garanciákra is szükség van ehhez. Úgy érezzük továbbá, hogy gondolkodásunk horizontját itt is tágítani kell.

Engedjék meg, hogy a Magyar Koalíció Pártja programjának két eleméről szóljak. Az egyik a kormányprogramba is bekerült. Nevezetesen az, hogy Szlovákia aláírja – amint azt meg is tette – az Európai Nyelvi Chartát. A másik: a Magyar Koalíció Pártja kifejezésre juttatta, hogy liberális gazdaságpolitikát fog támogatni, ennek minden elemével együtt. Most, amikor a négyéves ciklus végén elemeznünk kell, hogy melyik elem hozott több pozitívumot a szlovákiai magyarok számára – teszem azt a nyelvi jogok érvényesülése területén –, akkor meglepő módon úgy tűnik, ez a két elem nem választható el egymástól. Sőt! Azt kell mondanom: a mérleg ugyanazon serpenyőjébe kerülnek. A Nyelvi Charta – amelyet Szlovákia 2001-ben elfogadott és ratifikált, illetve amelynek megvalósítását már elkezdtük – valóban széles nyelvi jogokat biztosít a kisebbségi közösségek számára, azonban egy határt mégis áthúz. Ez a 20%-os határ. A másik oldalon, a liberális gazdaságpolitikánknak megfelelően, beengedtük az országba, és támogattuk például a multinacionális cégek működését. Megállapíthatom, hogy függetlenül a 20%-os küszöbtől, s függetlenül attól, hogy az adott községben milyen számarányban élnek a kisebbséghez tartozó közösségek, a multinacionális cégek bizonyos vonatkozásban legalább annyit tettek a kisebbségi nyelvi jogok érvényesüléséért, mint a Nyelvi Charta és az egész kormány. Egyszerű gazdasági érdekek mentén – mivel megjelentek azok a termékek a legkisebb község legkisebb üzletében is, ame-

lyeken öt, hat, hét nyelven feltüntették a termékkel kapcsolatos tudnivalókat. Magyar nyelven is, Szlovákiában is, olyan községekben is, ahol magyar nem is él.

Véleményem szerint az a horizont, ahol mozgunk és az érdekeinket próbáljuk megvalósítani, nem lehet csupán egy bezárkózott kisebbségi látószög. Úgy gondolom, hogy a társadalmi élet szeleteinek teljes spektrumát kell figyelembe venni, és ott kell megpróbálni számunkra elfogadható eredményt elérni.

Végezetül: az Elnök úr azt kérte, hogy fogalmazzunk meg üzenetet is, s az pedig ne legyen politikai jellegű üzenet. Két dolgot tudnék elmondani.

Az egyik, amit elvárnánk: a korrektség. Korrekt legyen a kapcsolat a mindenkori magyar kormány és a határon túli magyarok legitim képviselői között; és próbáljuk meg ezt a kapcsolatrendszert kétirányúvá tenni. A mi szavunk is hallatsszon el ide, és partnerként viszonyuljanak hozzánk mindig, minden körülmény között.

A másik üzenetem a szellemi háttérrel kapcsolatos. A szlovákiai magyar közösség egyik legnagyobb problémája: az előnye a legnagyobb hátránya. Az előnye az, hogy a határ mellett él, így Magyarország részéről nagyon pozitív hatásoknak vagyunk kitéve. Ez nagyon jó, mert e közösség tudati háttere stabil; ugyanakkor azt is hozzá kell tennem, hogy az értelmiségünk jó része átjött Magyarországra. Szabadjon hát leszögezmem: szükségünk van az állandó dialógusra, a Magyarország biztosította szellemi háttérre; az ebből fakadó lehetőségekre, de szükségünk van arra is, hogy ez a dialógus ebből a szempontból is kétirányú legyen.

Hölgyeim és uraim! Tudatában vagyok annak, hogy egy ilyen rövid előadás, problémafelvetés kapcsán nem térhettem ki minden részletre. Egészében véve azonban úgy gondolom, hogy közösségként ott lehetünk abban a folyamatban, amely az elkövetkezendő száz-kétszáz évben vár ránk, ha meg tudjuk fogalmazni és el tudjuk helyezni önmagunkat a most megvalósuló mozgásokban. Biztos vagyok abban, hogy a határon túl élő magyar közösségek akkor lehetnek a nyertesek oldalán, ha valóban meg tudjuk, merjük és akarjuk szerezni ezeket a közösségeket, illetve optimális módon tudunk élni a rendelkezésünkre álló lehetőségekkel, így Magyarország támogatásával is. Ehhez kívánok mindannyiunknak még több optimizmust!